

Gendrevet. I alle oplag af Jacob Holdts *Amerikanske Billeder* optræder den 134-årige eksslave Charles Smith. Men historien har været en kendt and i over 30 år. Kunstmuseet Louisiana trækker nu deres undervisningsmateriale tilbage, hvor »slaven« indgår.

Løgneren og vagabonden

AF JOHS LYNGE

»Du må have tillid til det bedste i mennesket og mistillid til det værste.« Med denne sætning fra den cubanske frihedshelt Jose Martis mund indleder Jacob Holdt sit forord til bogen *Amerikanske Billeder*, der udkom første gang i 1977 på Informations Forlag og øjeblikkeligt blev en opsigtsvækkende international bestseller og siden er trykt i ikke færre end 14 oplag. Kigger man udgavernes kolofoner igennem har en håndfuld assisterende ånder gennem årene bistået den vagabonderende forfatter, fotograf og politiske aktivist med »renskrivning, rettelser, endelig udførelse af og uvurderlig kritik af manuskriptet«. Heriblandt hans kone Vibeke Rostrop Bøyesen og forfatterinderne Kirsten Thorup og Jette Drewsen. Det synes dog at være undsluppet forlagsredaktionen og forfatterkollegernes opmærksomhed, at første levende billede efter forordet er en ældre herre, hele 134 år gammel, hvis alvorsord måske skulle tages med et gran salt.

Charles Smith er mandens navn og via hans imponerende personlige vidnesbyrd trækkes trådene i den amerikanske undertrykkelse af sortes rettigheder og ligeværdighed langt tilbage. Hans erindring strækker sig nemlig så vidt, at han til Jacob Holdts båndoptager beretter om livet i Afrikas armhule, før han som 12-årig i 1854 blev ført om bord på et slaveskib med kurs mod New Orleans:

»Jeg havde aldrig set en hvid i Afrika før. Jeg spurgte min mor, om jeg måtte gå ned og se de hvides båd. Hun sagde ja, og jeg har ikke set mamma siden...Jeg husker det som var det i går.«

Jacob Holdt valgte i sin tid at vie en side til ex-slavens dramatiske og detaljerede erindringer, som han tager for gode varer og derpå analyserer:

»Den dybere årsag til, at Charles Smith og senere afrikanere ikke forstår amerikanske negre i dag, er deres manglende forståelse for, hvordan to århundreders slaveri har påvirket deres sind. Hvis man ikke forstår det, kan man heller ikke forstå, hvorfor slaveriets ophævelse ikke blev lig med frihed.«

Billederne, lyden af og teksten om Charles Smith er en klassiker i *Amerikanske Billeder*, uanset om vi taler om bogudgaven eller billedshowet, som Jacob Holdt har opført for generationer af gymnasieelever og andet godtfolk i de seneste knap 40 år verden over. På sin omfattende hjemmeside samler Holdt da også op på ex-slavens skæbne, som omsider fik en ende, da Smith forlod denne verden mæt af dage i en alder af 137 år. Kort forinden havde han dog på det store spørgsmål om, hvorvidt »Den Sorte Mand« nu om dage var »fuldstændig fri«, nået at betro Holdts båndoptager dette: »No, he ain't never been free!«

AT blive mere end 100 år gammel er kun få mænd beskåret. Men helt ekstraordinært er det imidlertid at passere de 110. Dansk-amerikaneren Kristian Mortensen, der omkring århundredeskiftet udvandrede ganske frivilligt fra Jylland til Amerika med sin dåbsattest fra hjemsoget ved Skanderborg i kufferten nåede at blive 115 år. For to et halvt år siden blev han imidlertid overhalet som verdenshistoriens – internationalt anerkendte – ældste mand, der har levet eller lever endnu, af en i dag afdød japaner, der nåede at ramme

»Vi har været i god tro – men som oplysningsinstitution kunne vi ikke drømme om at sidde en sådan afsløring overhørig, hvorfor undervisningsmaterialet hermed udgår af cirkulation.«

– Louisianas direktør Poul Erik Tøjner

116 somre. At Charles Smith, i modsætning til de to sejlivede seniorer og deres nærmeste forfølgere på hitlisten over verdens ældste mand, ikke har nogen dokumentation for, at han kom til verden i Liberia i 1842, kan man vel næppe laste ham for – de historiske omstændigheder taget i betragtning. Men at den ludfattige olding årtier tilbage skulle have overgået verdens internationalt anerkendte ældste mand nogensinde med mere end en tyve år, synes ud fra et simpelt humanbiologisk ræsonnement ikke alene usandsynligt – men direkte latterligt. Så langt så godt – og så langt ude altså. Men hvor gammel blev den gode Charles Smith monstro så?

Det findes der faktisk flere kvalificerede bud på udover dem, han selv har frembudt, for i den amerikanske offentlighed har det nemlig gennem årtier været en kendt sag, at Charles Smith var en enfoldig lystløgner af den mere münchhausenske skole. En autoritativ vielsesattest fra 1910 opgiver således hans alder til at være 35 år på daværende tidspunkt, mens en amerikansk folketælling foretaget i år 1900 sætter hans alder til at være 21 år – før langt efter borgerkrigens afslutning, der som bekendt betød slaveriets endelige ophævelse, i 1865 (efter at det sidste slaveskib med tvangsimporterede afrikanere i øvrigt ramte den amerikanske sydkyst i 1859). At manden derfor næppe kan have været mere end omkring de 100, da han plejede omgang med Jacob Holdt i sidste halvdel af 1970'erne forekommer derfor mest troværdigt. I hvert fald mere troværdigt end mandens mange frontberetninger fra nær og fjern: Om dengang – som han åbenbart i sit indre har betvivlet fra første fløjt – måske ikke helt holdt engang i 1980'erne. Men han har så husket at adressere det over for sine læsere og tilskuere siden da på en eller anden måde? Ifølge ham selv vist kun i forbindelse med nogle fremvisninger af dias-showet i 1980'erne inde i Købmagergade i form af et avisopslag på en opslagstavle. En installation som

I sit svar til Weekendavisen om brugen af Charles Smith, som bringes i sin fulde udformning på modsatte side, skriver Jacob Holdt, at han blev opmærksom på, at historien – som han åbenbart i sit indre har betvivlet fra første fløjt – måske ikke helt holdt engang i 1980'erne. Men han har så husket at adressere det over for sine læsere og tilskuere siden da på en eller anden måde? Ifølge ham selv vist kun i forbindelse med nogle fremvisninger af dias-showet i 1980'erne inde i Købmagergade i form af et avisopslag på en opslagstavle. En installation som

dog ikke blev nogen permanent vejledende varedeklaration i forbindelse med opførelsen af hans shows og ej heller kom til at indgå i nogen form i de adskillige følgende oplag af *Amerikanske Billeder*.

DA kunstmuseerne Louisiana på Nordsjælland og dernæst AROS i det aarhusianske i 2009-10 dannede rammerne om udstillingen *Tro, Håb og Kærlighed – Holdts Amerika*, var der tilsyneladende ikke nogen avisopslag at skimte i udstillingshallerne. I den lidt over 150 sider lange dokumentariske, lettere intellektualiserende og æstetiserende monografi i storformat, som Louisianas eget forlag udsendte i den anledning, er der i hvert fald ikke hverken i billedtekst eller de supplerende sofistikerede essayudsagn om Charles Smith-portrætter nogen mellemregninger i så henseende.

Ydermere producerede man i denne forbindelse fra museets side to undervisningsmaterialer til brug for henholdsvis grund- og gymnasieskoleelever. I denne udgivelse kan såvel 7. klasseelever som voksne studenterkursister også stifte bekendtskab med og derpå reflektere fagligt over Charles Smiths slående og skræmmende skæbne. Bag teksterne i undervisningsmaterialerne står dog ikke Jacob Holdt selv, der alene leverer billedsiden, men derimod Louisianas formidlingschef Elisabeth Bodin under redaktionelt opsyn af Mette Marcus, daværende inspektør ved Louisiana og nuværende kulturchef i Bikubenfonden. Men heller ikke her er løgnedetektoren just oppe af lommen – hvilket enhver kan forvise sig om ved læsning af materialet. Men man skal måske skynde sig, hvis man vil nå at suge lidt til sig fra de undervisningsværker. For forelagt de for ham nye kendsgerninger om falsum-slavefortællingen siger Louisiana's direktør Poul Erik Tøjner nu til Weekendavisen:

»Det var en pointe for os på Louisiana, at Jacob Holdts dokumentariske billeder rummede en æstetisk styrke som billeder alene – hvilket Holdt selv i øvrigt stillede sig underligt tvivlende overfor. Men der er ikke skygge af tvivl om, at der i denne fascination af billederne var forudsat, at deres dokumentariske værdi var uantastbar. Derfor synes jeg naturligtvis, at det er højt beklageligt, hvis dette ikke er tilfældet. Vi har været i god tro – men som oplysningsinstitution kunne vi ikke drømme om at sidde en sådan afsløring overhørig, hvorfor undervisningsmaterialet hermed udgår af cirkulation.«

134 årige Charles Smith blev bragt til USA s

En kroget hånd holder en cigaret op til en lukkede, ansigtet indsunken og benet er sort herre nydelig klædt i blåt jakkeskabredskygget hat. Men lænestolen, han sidder på, er fuldstændig tom. Armlænet er fuldstændig tom. Hans fingre søger det sted, hvor polstringen er gået. Det nøgne træ nedenunder træder frem.

Den 10. april 1974 fik Jacob Holdt, hvad han selv har kaldt sine vigtigste lifts som vagabond, socialarbejder samler ham op og spørger om hans billeder, om han havde lyst til at møde ham, om han havde lyst til at møde en overlevende slave. Det er manden, vi ser på på det tidspunkt også er den ældste mand i verden.

KAN BILLEDER FOR

Holdt er både fotograf og fortæller. Indtil for få år siden har Holdt ikke ville vise sine fotografier, ude af sig selv. Han var ledsaget af hans ord. Det skyldes frygt for at blive misforstået og ønsket om at ville styre budstabet.

I 1976 sammensætter Holdt et femtimers møde med 6.000 unge mennesker i USA. I 1977 udsender han et avisopslag på en opslagstavle.

Undervisningsmaterialet fra Louisiana hvor den »134-årige eksslave« Charles Smith optræder på side 4.